

KS. DARIUSZ KWIATKOWSKI
Poznań, UAM

PREZBITER SZAFARZEM SAKRAMENTÓW I GŁOSICIELEM SŁOWA BOŻEGO W WYBRANYCH POSOBOROWYCH DOKUMENTACH KOŚCIOŁA

Przeżywanie 50 rocznicy obrad Soboru Watykańskiego II sprzyja ponownej lekturze dokumentów będących owocem prac ojców Soboru. Z perspektywy półwiecza warto zobaczyć, w jaki sposób dokumenty te zostały przyjęte i zrealizowane w Kościele. Wiele z nich stało się inspiracją do tworzenia nowych ksiąg liturgicznych, podejmowania nowych wyzwań i działań duszpasterskich oraz do pogłębiania teologii, co wyrażało się w wydawaniu nowych dokumentów przez papieży, kongregacje watykańskie, konferencje biskupów i biskupów w Kościołach lokalnych.

7 grudnia 2015 r. upłynie 50 lat od wydania dekretu o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*. Dekret ten wskazał na rolę i zadania prezbiterów w życiu Kościoła. Dał także fundamenty pod reformę tej części pontyfikatu rzymskiego, która zawiera obrzędy święceń prezbiterów. Do tego dekretu odwołują się także późniejsze dokumenty kościelne, mówiące o prezbiteracie od strony teologicznej, liturgicznej, eklezjalnej i duszpasterskiej.

Zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, zawartym głównie w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*¹ oraz w Dekrecie o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*², święcenia prezbiteratu są sakramentem, przez który niektórzy chrześcijanie zostają ustanowieni świętymi szafarzami w imię Chrystusa i otrzymują dar Ducha Świętego, aby karmili Kościół słowem i łaską Bożą. Przez sakrament święceń prezbiterzy, dzięki namaszczeniu Ducha Świętego, zostają naznaczeni szczególnym znamieniem, dzięki któremu upodobniają się do Chrystusa Kapłana i mogą działać w Jego zastępstwie oraz w jedności z Nim (*in persona Christi*). Sakrament święceń włącza prezbitera w kapłaństwo Chrystusa i w Jego posłannictwo. Oznacza to, że na pierwszym miejscu w posłudze prezbiterów stawia się głoszenie słowa Bożego oraz przewodniczenie liturgii sakramentów. W tych przesłaniach prezbiter uświęca samego siebie i prowadzi do świętości powierzony mu Lud Boży.

¹ KK 28.

² DP 2.

Celem artykułu jest przedstawienie percepcji *Presbyterorum ordinis* w najważniejszych dokumentach Kościoła, które ukazały się po *Vaticanum II*. Pośród nich należy wymienić: konstytucję apostolską Pawła VI *Pontificalis Romani recognitio*, wprowadzenie teologiczno-pastoralne do obrzędów święceń prezbiteratu, Katechizm Kościoła Katolickiego oraz instrukcję wydaną 4 sierpnia 2002 r. przez Kongregację ds. Duchowieństwa: *Kapłan — pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*. Pragniemy zwrócić uwagę, w jaki sposób dokumenty posoborowe przedstawiają prezbitera jako szafarza sakramentów i głosiciela słowa Bożego.

1. Konstytucja apostolska *Pontificalis Romani recognitio*

Papieska konstytucja wprowadza w życie odnowiony pontyfikał rzymski zawierający obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów. Najpierw papież Paweł VI przypomina, że tylko biskupom przez sakramentalną konsekrację udziela się pełni sakramentu święceń. Tradycja kościelna nazywa ją najwyższym kapłaństwem lub pełnią świętego posługiwania³. Należy pamiętać, że praktycznie do XI w. jako jedynego i prawdziwego kapłana uważano tylko biskupa. Prezbiterzy wykonywali swoje funkcje kapłańskie wyłącznie jako kolegium wspólnych z biskupem. Dopiero później *sacerdos* – kapłan, stał się również terminem określającym prezbitera⁴.

Mówiąc o prezbiterach, Paweł VI odwołuje się do konstytucji *Lumen gentium* i dekretu *Presbyterorum ordinis*. Papież wyraźnie naucza, że prezbiterzy, choć nie posiadają pełni kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy są zależni od biskupów, to jednak są z nimi związani godnością kapłańską. Prezbiterzy na mocy sakramentu święceń — na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekiustego Kapłana — wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu⁵. W tym stwierdzeniu konstytucja bardzo mocno podkreśla kapłańską i prorocką misję prezbitera. Są oni wyświęceni, aby głosić słowo Boże i sprawować sakramenty.

W dalszej części papież Paweł VI odwołuje się do Dekretu o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*. Prezbiterzy przez przyjęcie sakramentu święceń i misję otrzymaną od biskupów zostają ustanowieni do służenia Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Królowi. Uczestniczą oni w posłudze Chrystusa, dzięki której Kościół nieustannie rośnie jako Lud Boży, Ciało Chrystusa i Świątynia Ducha Świętego⁶.

³ Por. PAWEŁ VI, *Konstytucja apostolska „Pontificalis Romani recognitio”*, w: *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1999², s. 8; KK 21.

⁴ Por. A. SKOWRONEK, *Małżeństwo i kapłaństwo jako spotęgowanie chrześcijańskiej egzystencji*, Włocławek 1996, s. 177.

⁵ Zob. PAWEŁ VI, *Konstytucja apostolska „Pontificalis Romani recognitio”*, s. 9; KK 28.

⁶ *Tamże*, s. 9; por. DP 1.

Można powiedzieć, że prezbiterzy, działając w jedności z Chrystusem i utożsamiając się z Nim, stają się Jego narzędziami. Przez ich posługę głoszenia Ewangelii i sprawowania kultu, której celem jest budowanie Mistycznego Ciała, działa sam Jezus Chrystus jako Arcykapłan⁷. Konstytucja jasno określa rolę prezbitera wobec Ludu Bożego, który został mu powierzony. Sam Bóg, który jest jedynym źródłem świętości, wybiera i powołuje sobie pomocników, którzy wiernie wypełniając swoją misję, w pokorze służą dziełu uświęcenia ludzi. Prezbiterzy, przez pośrednictwo biskupów, od Boga otrzymują łaskę święceń, która daje im uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa. Dzięki temu, jako Jego słudzy, mogą skutecznie i owocnie sprawować święte czynności liturgiczne. Do tych czynności przede wszystkim należy zaliczyć głoszenie słowa Bożego i sprawowanie świętych sakramentów. W ten sposób uświęcają samych siebie i zbliżają powierzonych im ludzi do Boga, aby odziedziczyli dar życia wiecznego⁸.

1. *Wprowadzenie ogólne i Wprowadzenie teologiczne i pastoralne do święceń prezbiterów*

Wprowadzenie ogólne do wszystkich stopni sakramentu święceń w punkcie pierwszym, cytując soborową konstytucję o Kościele, przypomina: „Przez święcenia niektórzy chrześcijanie zostają ustanowieni świętymi szafarzami w imię Chrystusa i otrzymują dar Ducha Świętego, aby karmili Kościół słowem i łaską Bożą”⁹. Już na samym początku dokument bardzo jasno określa zadania osób, które przyjmują sakrament święceń. Mają oni karmić Kościół słowem Bożym i łaską Bożą. Wykonują tę misję przez głoszenie Ewangelii i sprawowanie sakramentów.

W dalszej części *Wprowadzenia* określone są w sposób bardzo ogólny zadania i funkcje biskupów, prezbiterów i diakonów. W czwartym punkcie, mówiącym o prezbiterach, *Wprowadzenie ogólne* cytuje dosłownie fragment konstytucji *Lumen gentium*, do którego odwoływał się także papież Paweł VI w konstytucji apostolskiej *Pontificalis Romani recognitio*¹⁰.

Bardziej szczegółowo rolę i zadania prezbiterów omawia *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne* do święceń prezbiterów. Już na początku *Wprowadzenie*, odwołując się do *Presbyterorum ordinis*, stwierdza:

⁷ Por. J. MISIUREK, *Nauka Soboru Watykańskiego II o prezbiteracie*, w: W. SŁOMKA, J. MISIUREK (red.), *Kapłan wśród ludu kapłańskiego*, Lublin 1993, s. 76.

⁸ Por. A.L. SZAFRAŃSKI, *Kapłaństwo hierarchiczne i kapłaństwo wiernych w sprawowaniu liturgii Kościoła*, w: F. BLACHNICKI, W. SCHENK, R. ZIELASKO (red.), *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, s. 108.

⁹ *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1999², 1 (dalej: PR); KK 11.

¹⁰ *Tamże* 4; KK 28.

(...) przez święcenia udzielany jest prezbiterom sakrament, w którym dzięki namaszczeniu Ducha Świętego zostają naznaczeni szczególnym znamieniem i tak upodobniają się do Chrystusa Kapłana, aby mogli działać w zastępstwie Chrystusa Głowy¹¹.

Te słowa, ukazujące znaczenie święceń, akcentują, że prezbiterzy zostali powołani przez Boga do posługiwania Ludowi Bożemu. Przez ich posługę w Kościele Jezus Chrystus, jedyny Arcykapłan, dokonuje uświęcenia świata. Posługa prezbitera prowadzi ludzi do uświęcenia, a w ostateczności do życia wiecznego w niebie¹².

W kolejnym punkcie bardzo szczegółowo została przedstawiona posługa prezbitera, który uczestniczy w posłannictwie samego Chrystusa. Na pierwszym miejscu postawiono głoszenie słowa Bożego¹³. Jest to logiczne, gdyż przepowiadanie Dobrej Nowiny ma prowadzić do wiary, której domagają się sakramenty. Prezbiter głoszący słowo Boże kontynuuje misję Chrystusa Nauczyciela i staje się znakiem Jego obecności¹⁴. Szczególnego znaczenia misja ta nabiera w kontekście wypowiedzi Benedykta XVI, który mówi o sakramentalności słowa Bożego przepowiadanego podczas liturgii, a zwłaszcza podczas Mszy św. Papież podkreśla, że sakramentalność słowa staje się zrozumiała przez analogię do rzeczywistej obecności Chrystusa pod konsekrowanymi postaciami chleba i wina. Zaznacza również, iż głoszenie słowa Bożego podczas celebracji domaga się uznania, że sam Chrystus jest obecny i mówi do zgromadzonych¹⁵.

Poprzez słowo Jezus Chrystus staje się obecny w liturgii w swoim zbawczym działaniu, w swoim krzyżu i w swojej chwale. Prezbiterzy oddają się posłudze głoszenia słowa Bożego, ponieważ jest to ich podstawowe zadanie. Są wyświęceni, aby być głosicielami i świadkami Ewangelii. Skuteczność głoszonego słowa zapewnia Duch Święty, którym prezbiterzy zostają namaszczeni w sakramencie święceń¹⁶.

Na drugim miejscu wśród posług prezbitera, zaraz po głoszeniu słowa Bożego, *Wprowadzenie* wymienia Eucharystię: „Swoją świętą służbę wykonywać szczególnie przez sprawowanie Eucharystii”¹⁷. Jest to bardzo widoczne w liturgii święceń prezbiterów, gdy z rąk biskupa symbolicznie otrzymują chleb i wino. Formuła towarzysząca tej czynności wiąże życie prezbitera z Eucharystią: „Przyjmij dary ludu świętego, które mają być ofiarowane Bogu. Rozważaj, co będziesz czynić, naśladuj to, czego będziesz dokonywać, i prowadź życie zgodne z tajemnicą Pańskiego krzyża”¹⁸. Kapłaństwo jest nierozdzielnie związane z Eucharystią. Czynność

¹¹ Tamże 101; DP 2.

¹² Por. MISIUREK, *Nauka Soboru Watykańskiego II o prezbiteracie*, s. 78.

¹³ Por. PR 102.

¹⁴ Por. KL 7.

¹⁵ Zob. BENEDYKT XVI, *Adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, Kraków 2010, 56.

¹⁶ PR 101–102; por. S. MOYSA, *Słowo przepowiadania*, w: H. BOGACKI, S. MOYSA, Z. PERZ (red.), *Sakramenty Kościoła posoborowego*, Kraków 1970, s. 438–440.

¹⁷ PR 102.

¹⁸ PR 135.

przekazania prezbiterom chleba i wina wskazuje na funkcję przewodniczenia w sprawowaniu Eucharystii¹⁹. Tylko prezbiter, który otrzymał ważnie sakrament święceń, może przewodniczyć Eucharystii, podczas której dokonuje się w mocy Ducha Świętego cudowna przemiana chleba w Ciało Chrystusa i wina w Jego Krew. Bez kapłańskiej funkcji prezbitera nie ma Eucharystii²⁰.

Uczestnicząc w posłannictwie Chrystusa, jedyne Pośrednika między Bogiem i ludźmi, każdy prezbiter pełni posługę pojednania wobec wiernych podejmujących pokutę²¹. W sposób bardziej szczegółowy to zadanie prezbitera ukazuje *Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Obrzędów pokuty*. Prezbiterzy najpierw głoszą słowo Boże i wzywają wiernych do nawrócenia, a następnie ogłaszają i udzielają im odpuszczenia grzechów w imieniu Chrystusa, mocą Ducha Świętego. Ważnie wyświęcony prezbiter staje się szafarzem sakramentu pokuty. W tym przypadku jest on znakiem obecności Chrystusa, który jedna grzesznika z Bogiem²².

Pośród kapłańskich funkcji prezbitera *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne* wymienia jeszcze posługę pokrzepienia chorych²³. Przede wszystkim chodzi tu o posługę udzielania sakramentu namaszczenia chorych, gdzie prezbiter staje się znakiem obecności Chrystusa uzdrawiającego i pokrzepiającego osobę chorą. Jednak nie można tej posługi ograniczyć tylko do czynności sakramentalnej. Warto zwrócić uwagę, że odnowiona po Soborze Watykańskim II księga liturgiczna poświęcona sakramentowi namaszczenia zawiera jeszcze inne formy posługi prezbitera wobec chorych, np. odwiedziny chorych i przynoszenie Komunii św. chorym²⁴. Posługiwanie prezbitera wobec cierpiących należy widzieć w bardzo szerokiej perspektywie. Chorzy oczekują od prezbitera modlitwy, głoszenia Ewangelii i sprawowania sakramentów świętych. Trzeba pamiętać, że uwielbienie Boga sprowadza zbawcze skutki w życie człowieka chorego²⁵. W posłudze chorych pojawiają się jednocześnie dwa aspekty funkcji prezbitera: głoszenie słowa Bożego i udzielanie sakramentów. Ważnie wyświęcony prezbiter jest właściwym szafarzem sakramentu chorych. Oznacza to, że prezbiter przez sprawowanie sakramentu namaszczenia chorych ma prowadzić ludzi doświadczających cierpienia do spotkania z Chrystusem ukrzyżowanym i zmartwychwstałym²⁶.

Wprowadzenie teologiczne i pastoralne na pierwszym miejscu stawia prorocką i kapłańską misję prezbiterów. Są wyświęceni, aby przede wszystkim głosić słowo Boże, zgłębiać jego treść i naukę, wierzyć w nie, rozmyślać nad nim i je naślado-

¹⁹ Por. PR 113.

²⁰ Por. M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, tł. L. Balter, Poznań 1999, s. 287.

²¹ Por. PR 102.

²² Por. *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2009, s. 9.

²³ Por. PR 102.

²⁴ Zob. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 1980, 42–85.

²⁵ Por. A. BARTOSZEK, *Człowiek w obliczu cierpienia i umierania*, Katowice 2000, s. 248.

²⁶ Por. J. STEFAŃSKI, *Sakrament chorych w reformie Soboru Watykańskiego II*, Poznań 1988, s. 121.

wać²⁷. Mają także sprawować powierzone im sakramenty. Poprzez te czynności, naśladowując Chrystusa Dobrego Pasterza, w bratniej miłości gromadzą Bożą rodzinę i w Duchu Świętym prowadzą ją do Ojca. W ten sposób oddają Bogu cześć w Duchu i w prawdzie²⁸.

3. Katechizm Kościoła Katolickiego

Katechizm Kościoła Katolickiego zalicza sakrament święceń do tzw. sakramentów w służbie komunii, które nastawione są na zbawienie innych ludzi i zbawienie osobiste. Małżeństwo i kapłaństwo udzielają szczególnego posłania w Kościele i służą budowaniu Ludu Bożego²⁹. Dzięki sakramentowi święceń, obejmującemu trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat, posłanie powierzone przez Chrystusa Apostołom nadal realizuje się i wypełnia w Kościele. Tak będzie aż do końca czasów³⁰. Sakrament święceń udziela wybranym osobom daru Ducha Świętego, który pozwala im wykonywać „świętą władzę”, pochodzącą od samego Chrystusa³¹. Jedyne kapłaństwo Chrystusa uobecnia się przez kapłaństwo służebne, nie pomniejszając jedyności kapłaństwa Chrystusa. Wszyscy, którzy uczestniczą w kapłaństwie Chrystusa, są tylko Jego sługami³².

Sakrament święceń upodobnia przyjmującego go do Chrystusa dzięki łasce Ducha Świętego, czyniąc z niego narzędzie Chrystusa dla Jego Kościoła³³. Według nauczania zawartego w Katechizmie, prezbiterzy nie posiadają pełni kapłaństwa. Jego pełnię mają biskupi. Prezbiterzy swoją posługę wypełniają owocnie jedynie w zależności od biskupa i w łączności z nim, gdyż związani są z nim godnością kapłańską³⁴.

Po teologicznym wprowadzeniu w istotę sakramentu święceń, Katechizm wskazuje na rolę i najważniejsze zadania osób przyjmujących ten sakrament w zależności od jego stopnia. Prezbiterzy, którzy w wykonywaniu swojej władzy i posługi są zależni od biskupów i są z nimi związani godnością kapłańską, są wyświęceni, aby głosić Ewangelię. Katechizm, odwołując się do *Lumen gentium*, jako pierwsze zadanie prezbiterów wymienia głoszenie słowa Bożego³⁵. Tę misję wykonują na mocy mandatu danego autorytetem Chrystusa, gdyż nikt nie może sam sobie udzie-

²⁷ PR 102.

²⁸ *Tamże*.

²⁹ Por. KKK 1534.

³⁰ Por. KKK 1536.

³¹ Por. KKK 1538.

³² Por. KKK 1545.

³³ Por. KKK 1581.

³⁴ Por.: S. CICHY, *Sakrament święceń w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w: J. KOPEĆ, H. SOBECZKO, R. PIERSKAŁA (red.), *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, Opole 1995, s. 125; KKK 1564.

³⁵ Por. KKK 1564; KK 28.

lić łaski, ale musi być ona dana i ofiarowana. Prezbyterzy dzięki święceniom stają się szafarzami łaski upoważnionymi i uzdolnionymi przez Chrystusa. W tym miejscu Katechizm konkretnie mówi o wierze, która rodzi się ze słuchania (por. Rz 10,17). Nikt nie może sam siebie upoważnić do głoszenia Ewangelii. Mogą to czynić tylko osoby posłane przez Chrystusa na mocy Jego autorytetu³⁶. Takimi osobami stają się prezbyterzy po przyjęciu sakramentu święceń. Prezbyter ze swojej natury nie może nie głosić Ewangelii.

Katechizm w sposób bardzo jednoznaczny stwierdza, że głoszenie Ewangelii musi być poprzedzone koniecznością poznania Chrystusa i Jego nauczania³⁷. Poznanie Chrystusa przeniknięte miłością rodzi autentyczne pragnienie głoszenia Dobrej Nowiny. Tylko ewangelizacja poparta osobistym doświadczeniem spotkania z Chrystusem i Jego słowem jest owocna i skuteczna. Stąd bardzo logicznym jest postulat, aby głosiciele Chrystusa mieli gruntowną znajomość Pisma Świętego i było w nich stałe dążenie do jego głębszego zrozumienia³⁸.

Głoszenie słowa, które ma rodzić wiarę, prowadzi do przyjęcia sakramentów. Najpierw przyjmuje je prezbyter, a potem udziela ich osobom, którzy z wiarą o nie proszą. Pierwszym sakramentem wiary jest chrzest. Chrzest, który stanowi fundament chrześcijańskiego życia i daje dostęp do innych sakramentów, jest sakramentem wiary (por. Mk 16,16). Wiara i chrzest są ze sobą ściśle związane do tego stopnia, że jedno bez drugiego nie może istnieć³⁹. Biskup, prezbyter i diakon są szafarzami tego pierwszego sakramentu. Prezbyter jako szafarz chrztu zanurza kandydata w wodzie lub polewa wodą jego głowę z równoczesnym wezwaniem Trójcy Świętej. Takie działanie prezbitera jako szafarza chrztu jest jego odpowiedzialnością na nakaz, który Jezus dał Apostołom po zmartwychwstaniu: „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28,19)⁴⁰.

Prezbyter w wyjątkowych sytuacjach może być również szafarzem sakramentu bierzmowania. Powołując się na przepisy zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego, Katechizm mówi, że biskup z racji konieczności może udzielić pozwolenia prezbyterowi na udzielanie bierzmowania. Może on także bierzmować w przypadku niebezpieczeństwa śmierci chrześcijanina⁴¹.

W sposób szczególnie posługa prezbitera wiąże się ze sprawowaniem Eucharystii. Katechizm przypomina, że na czele każdego zgromadzenia eucharystycznego stoi

³⁶ Por. KKK 875; por. S. WELENC, *Właściwe rozumienie i przeżywanie sakramentów w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Płock 2005, s. 125.

³⁷ Por. KKK 428.

³⁸ Por. KKK 429.

³⁹ Por. KKK 1236, 1213, 1253; por. WELENC, *Właściwe rozumienie i przeżywanie sakramentów*, s. 44.

⁴⁰ Por. KKK 1256, 1278, 1223.

⁴¹ Por. KKK 1313, 1314; por. KPK, kan. 882, kan. 883, § 3. Pozostawiamy w tym miejscu dyskusyjną kwestię, czy w tych przypadkach prezbyter jest zwyczajnym czy nadzwyczajnym szafarzem bierzmowania; zob. Cz. KRAKOWIAK, *Sakrament bierzmowania*, Lublin 2012, s. 233–240.

sam Chrystus, który jest głównym celebrazem Eucharystii. On pod osłoną różnych znaków, w sposób niewidzialny, przewodniczy każdej celebracji eucharystycznej⁴². Ponieważ jednak w porządku sakramentalnym istnieje potrzeba widzialnego reprezentanta, dlatego Jezus Chrystus posłał Apostołów oraz ich następców — biskupów wraz z ich pomocnikami, prezbiterami, aby oni byli widzialnymi znakami Jego obecności i przewodniczyli zgromadzeniu eucharystycznemu. Dzięki temu zbawcze wydarzenia: męki, śmierci, zmartwychwstania i paruzji, zawarte w sposób sakramentalny pod osłoną znaków, są wciąż aktualizowane i uobecnianie. Posługa biskupa lub prezbitera zostaje określona jako działanie w jedności i utożsamieniu z Chrystusem Głową (*in persona Christi Capitis*)⁴³.

Tę myśl potwierdza papież Benedykt XVI w posynodalnej adhortacji apostołskiej *Sacramentum Caritatis*, gdzie jasno stwierdza, że tylko kapłan w sposób niezastąpiony, jak potwierdza tradycja Kościoła, jest tym, który przewodniczy całej celebracji eucharystycznej od jej początkowego pozdrowienia aż do ostatniego błogosławieństwa⁴⁴. Natomiast św. Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*, mówiąc o obecności Chrystusa w znaku kapłana, przypomniał, że tylko kapłan jako szafarz Eucharystii dzięki władzy udzielonej mu w sakramencie święceń dokonuje przeistoczenia. On wypowiada słowa konsekracji, a raczej użycza swoich ust i swojego głosu Temu, który wypowiedział je w Wieczerniku, i który chce, żeby były wypowiadane z pokolenia na pokolenie przez wszystkich, którzy w Kościele uczestniczą w sposób służebny w Jego kapłaństwie⁴⁵.

Sakrament pokuty jest kolejnym sakramentem, którego szafarzem, poprzez przyjęcie sakramentu święceń, staje się prezbiter⁴⁶. Pełnię władzy w regulowaniu dyscypliny pokutnej w Kościele lokalnym posiada biskup. Natomiast prezbiterzy, jako jego współpracownicy, pełnią tę posługę w całkowitej jedności z biskupem oraz w takiej mierze, w jakiej otrzymali upoważnienie. Katechizm wskazuje także na sposób pełnienia posługi jednania. Spowiadający prezbiter jako wzór powinien brać Chrystusa, Dobrego Pasterza, który szuka zagubionej owcy. Podobnie jak dobry Samarytanin ma opatrywać rany i jak ojciec ma czekać na powrót syna marnotrawnego, aby go przyjąć i mu przebaczyć. Ma być sprawiedliwym sędzią, który nie ma względu na osoby i którego sąd jest sprawiedliwy, a równocześnie miłosierny. Oznacza to, że szafarz sakramentu pokuty jest w nim sługą Bożego przebaczenia⁴⁷.

⁴² Por. KKK 1348.

⁴³ Por. KK 18, 20; KKK 1349.

⁴⁴ BENEDYKT XVI, *Posynodalna adhortacja apostołska „Sacramentum Caritatis”*, Poznań 2007, s. 53.

⁴⁵ JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Kraków 2003, nr 5.

⁴⁶ Por. KKK 1461.

⁴⁷ Por. KKK 1465, 1466; por. H.J. SOBECZKO, *Sakrament pokuty i pojednania w nowym Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w: KOPEĆ, SOBECZKO, PIERSKAŁA (red.), *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, s. 110.

Misję Chrystusa uzdrawiającego kontynuują w Kościele biskupi i prezbiterzy, którzy — jak określa Katechizm, powołując się na Sobór Trydencki i Kodeks Prawa Kanonicznego — są szafarzami namaszczenia chorych⁴⁸. Katechizm przypomina najważniejsze elementy celebracji tego sakramentu: włożenie rąk w milczeniu przez „kapłanów Kościoła” na głowy chorych, modlitwa wiary nad chorymi i namaszczenie chorego poświęconym olejem, któremu towarzyszy formuła sakramentalna⁴⁹.

Również Katechizm Kościoła Katolickiego jako główne zadania prezbiterów wymienia głoszenie Ewangelii i sprawowanie sakramentów. Prezbiterzy są sługami zarówno głoszonego słowa, jak i sakramentów, których w imieniu Chrystusa udzielają.

4. Kapłan — głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa

W ramach przygotowań do Wielkiego Jubileuszu 2000 r. Kongregacja ds. Duchowieństwa 19 marca 1999 r., w uroczystość św. Józefa — patrona Kościoła powszechnego, wydała dokument skierowany do wszystkich kapłanów, zachęcający do zaangażowania się w dzieło nowej ewangelizacji. Prefekt Kongregacji, kard. Dario Castrillón Hoyos we wstępie napisał, że to zaangażowanie powinien poprzedzać rachunek sumienia, oparty na przekonaniu, że wierność to miano miłości, która wytrzymuje próbę czasu. W związku z tym dokument przypomina naukę ostatniego Soboru oraz dokumenty papieża wzywające do dzieła ewangelizacji⁵⁰. W tym dziele szczególne zadania spoczywają na kapłanach. Dokument został skierowany do wszystkich kapłanów, czyli do biskupów i prezbiterów, którzy są ich współpracownikami. W tej części artykułu będziemy używać określenia: „kapłan”, widząc w nim jednocześnie biskupa i prezbitera. Tytuł dokumentu jasno wskazuje, że kapłani posługę ewangelizacji we współczesnym świecie mają wykonywać przez głoszenie słowa Bożego, sprawowanie sakramentów i bycie przewodnikami powierzonej im wspólnoty. Warto podkreślić, że dokument aż 18 razy cytuje soborowy dekret *Presbyterorum ordinis*.

Chrystus, będący Głową Kościoła i Panem całego stworzenia, nieustannie kontynuuje swoje zbawcze działanie wśród ludzi. Na obecnym etapie historii zbawienia On działa zwłaszcza przez swoich kapłanów⁵¹. Żaden człowiek nie jest w stanie

⁴⁸ Por. KKK 1506, 1516.

⁴⁹ Por. KKK 1519, 1513. Katechizm odwołuje się w tym miejscu do konstytucji apostołskiej Pawła VI *Sacram unctioem infirmorum*.

⁵⁰ KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, Poznań 1999, s. 3 (dalej: *Kapłan*).

⁵¹ Por. *tamże*, s. 10.

zbawić siebie samego, ani do zbawienia prowadzić innych ludzi. Jedynym Zbawicielem jest Jezus Chrystus, który dziś zbawia, posługując się wybranymi przez siebie kapłanami. Ich posługa głoszenia słowa Bożego i sprawowanie sakramentów prowadzi ludzi do zbawienia⁵².

Posługa kapłana jako głosiciela słowa Bożego szczegółowo została przedstawiona w drugim rozdziale dokumentu. Bardzo wymowny podtytuł rozdziału: *Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu (Mk 16,15)*, jasno wskazuje, że głoszenie Dobrej Nowiny ma być pozytywną odpowiedzią kapłana na misyjny nakaz Chrystusa pozostawiony Kościołowi. W tym kontekście głoszenie Ewangelii przez kapłanów należy widzieć jako przywilej i obowiązek.

Dokument, podejmując zagadnienie głoszenia słowa Bożego, zwraca uwagę, że nie jest to zwykły, intelektualny przekaz informacji, ale „moc Boża ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1,16). W związku z tym posługa słowa w Kościele domaga się od jego głosicieli posiadania nadprzyrodzonego fundamentu, który by zapewnił autentyczność i skuteczność przepowiadania. Wyświęceni głosiciele słowa Bożego w pewnej mierze stają się uczestnikami zbawczego charakteru tego słowa, ponieważ są wyposażeni we władzę pochodzącą z udziału w konsekracji i posłannictwie samego Wcielonego Słowa⁵³. Przepowiadanie słowa Bożego przez kapłana jest posługą wynikającą z sakramentu święceń i pełniona mocą władzy Chrystusa. Kapłan powinien być osobiście oddany głoszonemu słowu, czyli w ostatecznym wymiarze samemu Bogu. Dokument zwraca uwagę, że w wykonywaniu tej funkcji duże znaczenie ma również ludzka osobowość kapłana. W przypadku posługi głoszenia słowa Bożego należy mieć na uwadze jej wymiar służebny. Służba, która winna przenikać wszelkie obowiązki duszpasterskie, szczególnego znaczenia nabiera w posłudze przepowiadania: „Im bardziej bowiem kapłan staje się prawdziwym sługą słowa, a nie jego panem, tym większa jest zbawcza skuteczność słowa”⁵⁴.

Zrozumienie służebnego charakteru posługi głoszenia słowa Bożego sprawi, że kapłan nie będzie stwarzał Ewangelii żadnych przeszkód. W swoim przekazie ma wykluczyć cele obce jego posłannictwu, nie hołdować ludzkiej mądrości, nie eksponować subiektywnych doświadczeń, które mogłyby przyćmiewać samą Ewangelię⁵⁵. Kard. Jean Marie Lustiger mocno podkreślał, że Kościół nie jest właścicielem Ewangelii i dlatego nie może zmienić tego, co powiedział Chrystus, i nie może dostosować Ewangelii do tego, co ludzie pragną usłyszeć, czy do upodobań chwili. W takiej sytuacji Kościół przestałby być już Kościołem⁵⁶.

⁵² Por. P. ŚLIWA, *Kapłan — pasterz w oczach Bożych*, Warszawa 1984, s. 189–190.

⁵³ Por. *Kapłan*, s. 14–15.

⁵⁴ *Kapłan*, s. 15.

⁵⁵ Por. *tamże*.

⁵⁶ Por. J.M. LUSTIGER, *Kapłani, których daje Bóg*, tł. Z. Pająk, Kraków 2002, s. 113.

W dokumencie rzymskiej Kongregacji wielokrotnie akcentuje się postawę kapłana jako głosiciela słowa Bożego. Bardzo mocno podkreśla się, że istnieje wewnętrzna więź między osobistą modlitwą kapłana i jego przepowiadaniem. Skuteczne i owocne przepowiadanie słowa Bożego wypływa ze szczerego i rozmodlonego serca oraz z przekonania, iż przepowiadający kapłan uczy nie swojej mądrości, lecz słowa Bożego, i przez to usilnie zachęca wszystkich do nawracania i świętości⁵⁷. Przez gorliwe pełnienie posługi głoszenia słowa Bożego kapłan uświęca siebie samego oraz innych ludzi, gdyż Ewangelia głoszona w Kościele jest nie tylko orędziem, ale zbawczym Bożym działaniem.

Mając na uwadze ważność głoszonego orędzia zbawczego, dokument wzywa do odpowiedniej formacji i przygotowania kapłanów do posługi głoszenia słowa Bożego. Mówi się tutaj o formacji stałej prezbiterów i diakonów. Tylko taka formacja sprawi, że posługa słowa będzie stała na właściwym poziomie i jej szafarze sprostać aktualnym potrzebom i wyzwaniom. Przepowiadanie słowa Bożego, które zawsze odbywa się z Bożą pomocą, musi być wsparte możliwie największą ludzką perfekcją. Przekaz słowa Bożego nie może być skazany na leniwość i nieodpowiedzialną improwizację. Odpowiedzialność za jakość i treść przepowiadania domaga się od kapłana przygotowania dalszego i bliższego. Obejmuje ono: pogłębianie znajomości Pisma Świętego, znajomość dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, studium i poznawanie pism Ojców Kościoła i innych wielkich pisarzy Tradycji Kościoła. Należy także rozwijać profesjonalną jakość przepowiadania przez pracę nad własnym językiem oraz mądrze i rozsądnie wykorzystywanie nowoczesnych środków technicznych. Dokument stwierdza:

Ludzki sekret owocnego przepowiadania tkwi we właściwiej mierze profesjonalności kaznodziei, który wie, co i jak chce powiedzieć, gdyż ma za sobą poważne przygotowanie dalsze i bliższe, a nie pozwala sobie na dyletancką improwizację⁵⁸.

Przepowiadanie słowa Bożego prowadzi do wiary, która pozwala owocnie korzystać z sakramentów Kościoła. Człowiek uświęca się przez głoszenie słowa Bożego i uczestnictwo w życiu sakramentalnym. Stąd dokument wskazuje na sakramenty jako uprzywilejowane momenty udzielania człowiekowi Bożego życia. Z tego samego względu zajmują one główne miejsce w posłudze kapłanów. Posługa kapłanów jest określona słowami św. Pawła: „Słudzy Chrystusa i szafarze tajemnic Bożych” (1 Kor 4,1)⁵⁹.

W posłudze sakramentalnej bardzo mocno zostaje wyakcentowany aspekt służebny. Kapłani, sprawując liturgię sakramentów, nie mogą zapomnieć, że są żywymi narzędziami Chrystusa⁶⁰. Udzielając sakramentów, kapłani służą ludziom w ich

⁵⁷ Por. *Kapłan*, s. 15–16.

⁵⁸ *Tamże*, s. 20.

⁵⁹ Por. *tamże*, s. 22.

⁶⁰ Por. *tamże*.

drodze do zbawienia. Przewodnicząc celebrazjom sakramentalnym, kapłani działają jako słudzy Chrystusa, którzy uczestniczą w Jego kapłaństwie mocą Ducha Świętego⁶¹.

W dalszej części dokument nie omawia wszystkich sakramentów, ale koncentruje się na dwóch: Eucharystii i sakramencie pokuty. Sprawowanie Eucharystii jest tutaj nazwane „centrum właściwej posługi kapłana”⁶². Eucharystia wprowadza kapłana w przyjaźń z Chrystusem. On nazywa uczestników swojego kapłaństwa przyjaciółmi. Tę przyjaźń wyraża w tym, że kapłani mogą działać w Jego imieniu, gdy przewodniczą liturgii sakramentów, a zwłaszcza Eucharystii. Kapłan powtarza te same słowa, które On wypowiedział nad chlebem i winem. Przez posługę kapłana dokonuje się to samo przeistoczenie, którego On dokonał⁶³. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa kard. Lustigera, który zauważa, iż mówienie kapłana w pierwszej osobie, w imię Jezusa, nie sprawia, że działa on zamiast Niego, ale to On działa przez niego w Kościele⁶⁴.

Celem nowej ewangelizacji ma być również odkrycie Eucharystii jako sakramentu będącego szczytem całego chrześcijańskiego życia. Dokument odwołuje się do *Presbyterorum ordinis* i przypomina, że „żadna społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii”⁶⁵. Stawiając Eucharystię w centrum chrześcijańskiego życia, trzeba tutaj dostrzec szczególne zadania, które spoczywają na szafarzach tego sakramentu. Kapłani powinni dbać, aby uczestnictwo w Eucharystii było godne, świadome i owocne oraz doprowadzać wiernych do ofiarowania razem z Chrystusem samych siebie, swojej pracy i wszystkich rzeczy stworzonych. Stąd należy zachęcać wiernych do systematycznego uczestnictwa w niedzielnej Mszy św. oraz do częstego przyjmowania Komunii św.⁶⁶

Aby zrealizować postawione zadania, nie wystarczy przepowiadanie i katecheza o Eucharystii. W tej kwestii bardzo ważny staje się osobisty przykład kapłana celebrującego Mszę św. Jego *ars celebrandi* będzie pierwszą i ważną katechezą o Najświętszej Ofierze. Bez obecności i świadectwa kapłana wierny nie mógłby uczynić ofiary z samego siebie, bo tylko kapłani dokonują w sposób sakramentalny konsekracji świętych darów, a zatem składają sakramentalną ofiarę z ołtarzy wiernych⁶⁷.

⁶¹ Por. *tamże*, s. 23; DP 12; ŚLIWA, *Kapłan — pasterz w oczach Bożych*, s. 132.

⁶² Por. *Kapłan*, s. 23.

⁶³ Por. *tamże*, s. 23; JAN PAWEŁ II, List do kapłanów na Wielki Czwartek: *Jezu, wiekuisty Kapłanie, zmiłuj się nad nami*, w: K. LUBOWICKI (red.), *Jan Paweł II. Listy na Wielki Czwartek*, Kraków 2005, s. 213.

⁶⁴ Por. LUSTIGER, *Kapłani, których daje Bóg*, s. 79.

⁶⁵ DP 6.

⁶⁶ Por. *Kapłan*, s. 24.

⁶⁷ Por. *tamże*, s. 25; K. MICHALCZAK, *Świeccy i kapłaństwo. Wokół poszukiwań teologicznych Yves Congara*, Poznań 2001, s. 159.

Kapłani jako szafarze sakramentu pokuty stają się sługami pojednania z Bogiem i Kościołem. Ich obowiązkiem jako szafarzy jest przybliżanie wiernych do sakramentu pokuty, który otwiera wiernym drogę do doświadczenia Bożego miłosierdzia, nawet jeśli są obciążeni ciężkimi grzechami⁶⁸. Dokument odwołuje się w tym miejscu do encykliki Jana Pawła II i przypomina, iż „w sakramencie tym każdy człowiek może w sposób szczególnie doświadczyć miłosierdzia, czyli tej miłości, która jest potężniejsza niż grzech”⁶⁹.

Nowa ewangelizacja domaga się odpowiedniej liczby kapłanów, którzy będą prowadzić ludzi do pojednania z Bogiem i Kościołem. Kapłani powinni być dyspozycyjni do sprawowania tej posługi w każdym czasie i miejscu. Należy pamiętać, że szafarz przy udzielaniu rozgrzeszenia uczestniczy w czynności sakramentalnej jako skuteczne narzędzie Bożego miłosierdzia⁷⁰. Misję przebaczenia grzechów Jezus powierzył osobiście Szymonowi Piotrowi: „I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 16,19), a potem wszystkim Apostołom i ich następcom: „Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuszczacie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane” (J 20,22-23). Kapłaństwo, które daje udział w misji apostoelskiej, zapewnia kapłanom pośrednictwo Bożego przebaczenia w sakramencie pokuty⁷¹. Przebacząc grzechy, kapłan udziela łaski pojednania człowieka z Bogiem i Kościołem, pozwalając mu w ten sposób zbliżyć się do zbawienia, w końcu — do życia wiecznego.

Dokument przypomina, że posługa pojednania stanie się łatwiejsza, jeżeli sami kapłani będą regularnie korzystać z sakramentu pokuty. Przypomina się w tym miejscu słowa Jana Pawła II z adhortacji apostoelskiej *Reconciliatio et paenitentia*. Papież zwracał uwagę, że całe życie kapłańskie doznaje uszczerbku, jeżeli brakuje w nim regularnego i przenikniętego wiarą korzystania z sakramentu pokuty. Brak świadomości kapłana szybko odbija się na jego kapłaństwie i sprawowaniu kapłaństwa⁷².

5. Zakończenie

Soborowy Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* zwrócił uwagę, że fakt powołania do *sacra potestas* jest dziełem uprzedniej inicjatywy Bożego zamysłu oraz ukazał konsekrację i posłannictwo jako składowe części pre-

⁶⁸ Por. *Kapłan*, s. 26.

⁶⁹ JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, Poznań 2002, nr 13.

⁷⁰ Por. *Kapłan*, s. 29.

⁷¹ Por. LUSTIGER, *Kapłani, których daje Bóg*, s. 119.

⁷² Por. JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostoelska „Reconciliatio et paenitentia”*, Poznań 1985, nr 31.

biteratu. Do podstawowych funkcji prezbitera, wynikających z racji przyjętych święceń, należy głoszenie słowa Bożego i sprawowanie sakramentów. Prezbiter wykonuje swoją misję, działając w ścisłej jedności i utożsamieniu się z Chrystusem — *in persona Christi*.

Posoborowe dokumenty dotyczące posługi prezbiterów podjęły i rozwinęły myśl dekretu *Presbyterorum ordinis*. Przedstawione wybrane dokumenty podjęły te dwa kluczowe aspekty posługi prezbitera. Można powiedzieć, że przepowiadanie słowa Bożego i przewodniczenie liturgii sakramentów w każdej epoce chrześcijaństwa stanowiły największy oręż w ręku prezbitera w wypełnieniu jego posłannictwa i misji. Poprzez głoszenie Dobrej Nowiny i sprawowanie sakramentów prezbiter uświęca i zbawia siebie samego oraz powierzonych mu wiernych. Posoborowe dokumenty podkreślają, że przez kapłańskie i prorockie posługiwanie prezbitera Chrystus kontynuuje swoją zbawczą misję. Dzięki ich posługiwaniu Chrystusa nadal „wyjaśnia dla nas Pisma i łamie dla nas chleb” (por. Łk 24,30-32).

Z omówionych dokumentów przebija ogromna troska o formację kandydatów do przyjęcia sakramentu święceń w stopniu prezbiteratu. Wydaje się, że dziś wielu prezbiterów przeżywa kryzys swojej tożsamości i dlatego na nowo trzeba przypominać treść soborowego i posoborowego nauczania Kościoła dotyczącego prorockiej i kapłańskiej funkcji prezbiterów. Niestety, można odnieść wrażenie, że współcześnie niekiedy prezbiterzy zapominają i zaniedbują swoje podstawowe zadania i zajmują się sprawami, w których mogą ich zastąpić świeccy, lub własne *hobby* stawiają ponad obowiązek gorliwego głoszenia słowa Bożego i starannego oraz pełnego wiary sprawowania sakramentów. Jako prezbiterzy musimy czuwać, aby nie odniosły się do nas słowa św. Grzegorza Wielkiego:

Zajęliśmy się sprawami zewnętrznymi, tak iż co innego przyjęliśmy wraz z godnością kapłańską, a co innego w rzeczywistości wykonujemy. Zaniedbujemy obowiązek głoszenia i na nasze nieszczęście — jak widzę — nazywamy się biskupami. Zatrzymujemy godność, a pomijamy zobowiązania godności⁷³.

Przez analogię te słowa dotyczą także prezbiterów.

The Priest as a Minister of the Sacraments and Teacher of the Word of God in Selected Post-Conciliar Documents of the Church

Summary

The article shows the manner of reception and implementation of the Conciliar document on the ministry and life of priests *Presbyterorum ordinis* in the most important Church documents which have been published after Vatican II. The following post-Conciliar documents

⁷³ ŚW. GRZEGORZ WIELKI, *Homilia 17, 3, 14*, w: *Liturgia Godzin*, t. IV, Poznań 1988, s. 287.

of the Church have been analyzed: the Apostolic Constitution of Paul VI *Pontificalis Romani recognitio*, the theological and pastoral introduction to the ordination rite of priests, the Catechism of the Catholic Church and an instruction published on August 4, 2002 by the Congregation for the Clergy: *The Priest, Pastor and Leader of the Parish Community*. The issue of priestly and prophetic functions of presbyters has been treated in detail. These are the two most important functions which flow from the reception of the Sacrament of Holy Orders. All documents strongly emphasize that the priest performs these functions by acting in close union with Christ and in identifying himself with Him *in persona Christi*. By proclaiming the Good News and offering the Sacraments the priest sanctifies himself and contributes to his own salvation and the salvation of those entrusted to him. The post-Conciliar documents emphasize that through the priestly and prophetic ministry of the presbyter Christ continues His saving mission. Thanks to the ministry of priests, Christ still *breaks the Bread and opens the Scriptures to us* (Lk 24,30-32). The presented documents express a great concern for the formation of candidates for the reception of Holy Orders. It seems that today many priests experience an identity crisis and that's why it is necessary to keep going back to the Conciliar and post-Conciliar teaching of the Church about the prophetic and priestly function of presbyters.

